

Miejsce kredytu w finansowaniu działalności przedsiębiorstwa na przykładzie małych i średnich firm dolnośląskich

Klaudia Pujer*

Streszczenie: Artykuł podejmuje kwestię roli kredytu bankowego w finansowaniu działalności bieżącej i inwestycyjnej przedsiębiorstw. Na podstawie uzyskanego materiału badawczego, podjęto próbę zdiagnozowania stosunku dolnośląskich przedsiębiorców do kredytów bankowych, skali ich wykorzystania w bieżącej i inwestycyjnej działalności firmy, identyfikowanych ograniczeń ich uzyskania i motywów zaciągania. Omawiając problematykę, oparto się na przeglądzie literatury tematu i wynikach badań własnych przeprowadzonych wśród firm funkcjonujących na obszarze Dolnego Śląska.

Słowa kluczowe: finansowanie kredytami, działalność bieżąca, działalność inwestycyjna, kredyt bankowy, małe i średnie przedsiębiorstwa

Wprowadzenie

Celem realizacji założonych zamierzeń, podmiot gospodarczy może posługiwać się różnorodnymi metodami. Jedną z nich jest finansowanie działalności kredytami. Kredytowanie to obecnie uzupełniające wobec finansowania własnego źródło zaspokojenia potrzeb operacyjnych, jak również inwestycyjno-rozwojowych firmy. Przedsiębiorcy z reguły finansują kredytami działalność inwestycyjną bądź środki obrotowe (Kosowska 2009: 103-104). Metoda kredytowania dotyczy czasowego (odpłatnego) udostępniania środków finansowych na warunkach skonkretyzowanych w umowie kredytowej i przy zachowaniu właściwego zabezpieczenia zawartości. Zaletą tej formy finansowania jest jej elastyczność. Kredyt można relatywnie swobodnie kształtować, adekwatnie do sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstwa (Kołosowska i in. 2006: 22–23).

Artykuł ma charakter badawczy, a jego celem jest ukazanie roli i skali wykorzystania finansowania działalności bieżącej i inwestycyjnej kredytami bankowymi. Cel zamierza się osiągnąć poprzez próbę zidentyfikowania zakresu korzystania z kredytów bankowych, źródeł finansowania działalności bieżącej i inwestycyjnej, ograniczeń dostrzeganych w związku z zaciągnięciem kredytu oraz motywów jego pozyskiwania w praktyce działalności przedsiębiorstw funkcjonujących na Dolnym Śląsku.

* dr Klaudia Pujer, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, e-mail: klaudiapujer@wp.pl.

1. Założenia i metody badawcze

Badania własne odnosiły się do poszukiwania odpowiedzi na następujące pytania:

- Jaka jest skala korzystania z kredytu do sfinansowania działalności przedsiębiorstwa?
- Jakie są obecne źródła finansowania działalności bieżącej dolnośląskich przedsiębiorstw?
- Jakie są aktualne źródła finansowania działalności inwestycyjnej dolnośląskich przedsiębiorstw?
- Jakie bariery dostrzegają przedsiębiorcy dolnośląscy w dostępie i korzystaniu z kredytów bankowych?
- Jakie są motywy zaciągania kredytów bankowych przez przedsiębiorców dolnośląskich?

Podstawą analizy wyników badań własnych uczyniono opis porównawczej struktury zbiorowości. Wzbogacono go o wskaźnik podobieństwa struktur, oznaczony jako WPS:

$$WSP = \sum_{i=1}^k \min(w_{iA}, w_{iB}, w_{in}),$$

gdzie:

WPS – wskaźnik podobieństwa struktur,

w_{iA} – częstość występowania i -tego wariantu cechy w zbiorowości A dla $i = 1, 2, 3, \dots, k$,

w_{iB} – częstość występowania i -tego wariantu cechy w zbiorowości B dla $i = 1, 2, 3, \dots, k$,

w_{in} – częstość występowania i -tego wariantu cechy w zbiorowości n dla $i = 1, 2, 3, \dots, k$.

Wykorzystany wskaźnik: $WPS \in <0, 1>$. Im wartość wskaźnika jest bliższa jedności, tym struktury badanych zbiorowości są do siebie bardziej podobne. Wskaźnik ten stosuje się niezależnie od typu rozkładów (Pułaska-Turyna 2011: 111–112). Do oceny siły podobieństwa struktur wykorzystano następujące przedziały liczbowe:

0,0 – 0,2 – struktury całkowicie odmienne,

0,2 – 0,4 – struktury słabo zbliżone,

0,4 – 0,6 – struktury umiarkowanie zbliżone,

0,6 – 0,8 – struktury silnie zbliżone,

0,8 – 1,0 – struktury bardzo silnie zbliżone.

Do zbadania zróżnicowania rozkładu wykorzystano jedną z najprostszych miar pozytywnych zróżnicowania cechy, mianowicie jej rozstęp (R):

$$R = x_{max} - x_{min},$$

gdzie:

R – rozstęp,

x_{max} – najwyższa wartość cechy,

x_{min} – najniższa wartość cechy.

2. Charakterystyka terenu badań i badanej populacji

Badanie własne zostało przeprowadzone w I kwartale 2013 roku. Wykorzystanym narzędziem badawczym był kwestionariusz ankiety składający się z 5 pytań. W badaniu wzięło udział 112 przedsiębiorstw niefinansowych prowadzących działalność na Dolnym Śląsku, co stanowiło 0,08% wszystkich przedsiębiorstw niefinansowych funkcjonujących na obszarze Dolnego Śląska w 2011 roku (GUS 2013: 68).

W badaniu uczestniczyły firmy: mikro (zatrudnienie poniżej 10 pracowników) – 64,29%, małe (zatrudnienie na poziomie od 10 do 49 osób) – 27,68% i średnie (zatrudnienie na poziomie 50–249 osób) – 8,04%.

Ankietowani budowali zróżnicowaną grupę pod względem wiodącego rodzaju działalności. Przebadano 43,75% firm usługowych, 32,14% przedsiębiorstw handlowych i 9,82% podmiotów prowadzących działalność produkcyjną. W sumie 13,39% przedsiębiorców wskazało na działalność mieszaną (np. przedsiębiorstwo produkcyjno-usługowo-handlowe).

Badaniu poddano przede wszystkim przedsiębiorstwa o względnie krótkim stażu prowadzonej działalności. 37,50% ankietowanych przyznało, że ich firma funkcjonuje na rynku od 3 do 6 lat, a 32,14% przedsiębiorców opowiedziało się za horyzontem czasowym do 2 lat. Blisko 17% badanych zadeklarowało okres od 6 do 10 lat, a 13,39% opiniodawców wskazało na prowadzenie bieżącej działalności gospodarczej przez ponad 10 lat.

3. Źródła finansowania działalności bieżącej

Ponad połowa przebadanych przedsiębiorców (63,39%) przyznała, iż zdarzyło im się korzystać z kredytu bankowego jako źródła sfinansowania działalności przedsiębiorstwa. Wśród ogółu przebadanych przedsiębiorstw najpopularniejszymi źródłami finansowania działalności bieżącej firmy pozostają: samofinansowanie uzupełnione o kredyt bankowy (30,36%) oraz sam kredyt bankowy (32,14%). Odpowiedzi ankietowanych sugerują, że przedsiębiorstwa o krótkim stażu działalności (do 2 lat) najchętniej finansują działalność bieżącą wykorzystując samofinansowanie i kredyt bankowy (10,71%) bądź wyłącznie środki własne (9,82%). Nieco mniejszy odsetek badanych wskazał na sam kredyt bankowy (8,04%). Duży udział środków własnych w finansowaniu działalności bieżącej może w przypadku tej grupy firm być rezultatem problemów wynikających z pozyskania kredytu (niespełnienie kryterium czasowego prowadzenia działalności gospodarczej) – tabela 1.

Kredyt bankowy jest głównym źródłem finansowania działalności bieżącej w przypadku przedsiębiorstw o stażu funkcjonowania na rynku od 3 do 10 lat, przy czym zdecydowanie najchętniej korzystają z niego przedsiębiorstwa prowadzące działalność od 3 do 5 lat (14,29%), na co wskazuje również wysoka różnica, którą zwróciła pozycyjna miara zróżnicowania ($R_2 = 12$). Przedsiębiorcy o długim, ponad 10-letnim doświadczeniu w większości (6,25%) przyznawali, że działalność bieżącą przedsiębiorstwa finansują przy wykorzystaniu środków własnych i kredytu bankowego. Najmniej popularnymi źródłami

finansowania działalności bieżącej wśród badanej grupy przedsiębiorstw były: wykorzystywanie środków własnych i pożyczki oraz faktoring – tabela 1.

Powyższe spostrzeżenia potwierdza uzyskana wartość wskaźnika podobieństwa struktur. Sugeruje on, że struktury źródeł finansowania działalności bieżącej przedsiębiorstwa ze względu na okres prowadzonej działalności gospodarczej są do siebie słabo zbliżone (WPS = 0,374) – tabela 1.

Tabela 1

Aktualne źródła finansowania działalności bieżącej przedsiębiorstwa ($N = 112$)

Okres prowadzenia / rodzaj działalności / wielkość firmy	Źródło finansowania										Łącznie $N = 112$ (100%)	
	środki własne		kredyt bankowy		środki własne + kredyt bankowy		środki własne + pożyczka		faktoring			
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
Do 2 lat	11	9,82	9	8,04	12	10,71	4	3,57	0	0,00	36	32,14
Od 3 do 5 lat	10	8,93	16	14,29	12	10,71	2	1,79	2	1,79	42	37,50
Od 6 do 10 lat	5	4,46	7	6,25	3	2,68	1	0,89	3	2,68	19	16,96
Powyżej 10 lat	2	1,79	4	3,57	7	6,25	0	0,00	2	1,79	15	13,39
Łącznie	28	25,00	36	32,14	34	30,36	7	6,25	7	6,25	112	100,00
Ocena podobieństwa struktur		WPS = 0,374										
R	$R_1 = 9$		$R_2 = 12$		$R_3 = 9$		$R_4 = 4$		$R_5 = 3$			
Produkcja	9	8,04	2	1,79	0	0,00	0	0,00	0	0,00	11	9,82
Usługi	7	6,25	16	14,29	25	22,32	1	0,89	0	0,00	49	43,75
Handel	10	8,93	7	6,25	7	6,25	6	5,36	6	5,36	36	32,14
Inna	2	1,79	11	9,82	2	1,79	0	0,00	1	0,89	16	13,39
Łącznie	28	25,00	36	32,14	34	30,36	7	6,25	7	6,25	112	100,00
Ocena podobieństwa struktur		WPS = 0,205										
R	$R_1 = 8$		$R_2 = 14$		$R_3 = 25$		$R_4 = 6$		$R_5 = 6$			
Mikro	19	16,96	24	21,43	24	21,43	5	4,46	0	0,00	72	64,29
Małe	3	2,68	12	10,71	8	7,14	1	0,89	7	6,25	31	27,68
Średnie	6	5,36	0	0,00	2	1,79	1	0,89	0	0,00	9	8,04
Łącznie	28	25,00	36	32,14	34	30,36	7	6,25	7	6,25	112	100,00
Ocena podobieństwa struktur		WPS = 0,107										
R	$R_1 = 16$		$R_2 = 24$		$R_3 = 22$		$R_4 = 4$		$R_5 = 7$			

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań, 2013.

Rozpatrując odpowiedzi ankietowanych ze względu na wiodący rodzaj działalności, w większości przypadków nie zaobserwowano wyraźnych różnic w odpowiedziach badanych zważywszy na najczęściej wykorzystywane źródło finansowania (tj. samofinansowanie, kredyt bankowy oraz połączenie kredytu bankowego i samofinansowania). Potwierdza to zwrócona wartość wskaźnika WPS = 0,205. Informuje on, że struktury źródeł finansowania działalności bieżącej przedsiębiorstwa ze względu na wiodący rodzaj dzia-

łałności są do siebie słabo zbliżone. Przedsiębiorcy prowadzący działalność usługową najczęściej wskazywali, że działalność bieżącą przedsiębiorstwa finansują środkami własnymi we wsparciu kredytów bankowych (22,32, $R_3 = 25$), bądź samymi kredytami bankowymi (14,29%, $R_2 = 14$). Kredyt bankowy pozostaje głównym źródłem finansowania działalności bieżącej dla przedsiębiorstw mieszanych (9,82%). Samofinansowanie jest popularnym źródłem finansowania wśród niemal wszystkich typów analizowanych przedsiębiorstw (zważywszy na rodzaj prowadzonej działalności) z wyłączeniem przedsiębiorstw prowadzących działalność mieszaną – tabela 1.

Mikroprzedsiębiorcy działalność bieżącą finansują środkami własnymi, łącznie z tymi pozyskanymi z kredytu bankowego (21,43%), wyłącznie środkami pochodzącymi z kredytu (21,43%), bądź przy wykorzystaniu środków własnych bez wsparcia kredytowego (16,96%). Działalność bieżąca firm małych finansowana jest w pierwszej kolejności kredytami bankowymi (10,71%), a dalej połączeniem samofinansowania i kredytu bankowego (7,14%), ewentualnie faktoringu (6,25%). Przebadane firmy średnie w większości (5,36%) przyznały, że działalność bieżącą finansują środkami własnymi, co sugeruje, że wraz ze wzrostem przedsiębiorstwa maleje udział finansowania działalności bieżącej przedsiębiorstwa kredytami bankowymi ($R_3 = 22$ i $R_2 = 24$). Wniosek ten ma odzwierciedlenie we wskaźniku podobieństwa struktur. Jego wartość ($WPS = 0,107$) pozwala przypuszczać, iż struktury źródeł finansowania działalności bieżącej przedsiębiorstwa ze względu na jego wielkość są całkowicie odmienne – tabela 1.

4. Źródła finansowania działalności inwestycyjnej

Kredyt bankowy oraz samofinansowanie połączone ze wsparciem kredytowym to również najczęściej deklarowane przez ogół przedsiębiorców źródła finansowania działalności inwestycyjnej firmy.

Do samofinansowania działalności inwestycyjnej firmy przyznała się część przedsiębiorców o stażu prowadzonej działalności do 5 lat (łącznie 17,86%). Można domniemywać, że ta grupa spotkała się z barierami przy próbie zaciągnięcia kredytu. W opozycji pozostał bardzo podobny odsetek ankietowanych (18,75%), który przyznał, że realizowaną działalność inwestycyjną finansuje wyłącznie kredytami bankowymi. Z kolei część firm (8,04%) o stażu działalności do 2 lat wskazała, że działalność inwestycyjną finansuje ze środków własnych i pożyczki. Skłania to do wniosku, że tej grupie przedsiębiorców odmówiono możliwości uzyskania bankowego wsparcia kredytowego. Ze wsparcia tego rodzaju połączonego z samofinansowaniem w celu realizacji działalności inwestycyjnej korzystają również przedsiębiorcy funkcjonujący na rynku od 3 lat wzwyż, przy czym jest ono najbardziej typowe dla firm kooperujących na rynku w granicach od 3 do 5 lat oraz powyżej 10 lat – $R_3 = 10$ (co może wynikać z cyklu życia organizacji i konieczności dywersyfikowania działalności w celu przetrwania lub wejścia na wyższy poziom rozwoju). Zainteresowanie takimi źródłami finansowania działalności inwestycyjnej podmiotu, jak np. leasing,

połączenie kredytu bankowego i leasingu czy kredytu bankowego, leasingu i samofinansowania jest bardzo małe we wszystkich grupach badanych przedsiębiorstw, na co wskazują bardzo małe różnice, które zwróciła pozycyjna miara zróżnicowania ($R_8 = 0$, $R_6 = 3$, $R_7 = 3$). Przypuszczenie to uzasadnia również uzyskana wartość wskaźnika podobieństwa struktur. Struktury źródeł finansowania działalności inwestycyjnej przedsiębiorstwa z uwagi na okres prowadzonej działalności są do siebie umiarkowanie zbliżone ($WPS = 0,434$) – tabela 2.

Tabela 2

Aktualne źródła finansowania działalności inwestycyjnej przedsiębiorstwa ze względu na okres prowadzenia działalności gospodarczej ($N=112$)

Źródło finansowania	Okres prowadzenia działalności gospodarczej								Łącznie		R
	do 2 lat		od 3 do 5 lat		od 6 do 10 lat		powyżej 10 lat		$N = 112$ (100%)		
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	
Samofinansowanie	9	8,04	11	9,82	3	2,68	1	0,89	24	21,43	$R_1 = 10$
Kredyt bankowy	9	8,04	12	10,71	8	7,14	3	2,68	32	28,57	$R_2 = 9$
Samofinansowanie + kredyt bankowy	6	5,36	14	12,50	4	3,57	6	5,36	30	26,79	$R_3 = 10$
Samofinansowanie + pożyczka	9	8,04	0	0,00	0	0,00	0	0,00	9	8,04	$R_4 = 9$
Leasing	0	0,00	3	2,68	0	0,00	3	2,68	6	5,36	$R_5 = 3$
Kredyt bankowy + leasing	0	0,00	0	0,00	3	2,68	2	1,79	5	4,46	$R_6 = 3$
Kredyt bankowy + leasing + samofinansowanie	3	2,68	2	1,79	1	0,89	0	0,00	6	5,36	$R_7 = 3$
Kredyt bankowy + pożyczka + samofinansowanie	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	$R_8 = 0$
Łącznie	36	32,14	42	37,50	19	16,96	15	13,39	112	100,00	
Ocena podobieństwa struktur	$WPS = 0,434$										

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań, 2013.

Na zaciągnięcie kredytu bankowego celem sfinansowania działalności inwestycyjnej decydowały się w pierwszej kolejności przedsiębiorstwa handlowe (15,18%), a dalej usługowe (8,93%) i produkcyjne (2,68%). Najrzadziej firmy prowadzące działalność mieszaną (1,79%), na co wskazuje uzyskana wartość pozycyjnej miary zróżnicowania ($R_2 = 15$). Przedsiębiorstwa usługowe w znakomitej większości (20,54%, $R_3 = 23$) przyznały, że działalność inwestycyjną finansują jednocześnie środkami własnymi i wsparciem kredytowym. Firmy handlowe najchętniej wybierają do sfinansowania działalności inwestycyjnej środki własne połączone z pożyczką. Firmy produkcyjne finansują działalność inwestycyjną: leasingiem (3,57%), leasingiem we wsparciu kredytu bankowego (2,68%) bądź samym kredytem bankowym (2,68%). Wynika z tego, iż struktury źródeł finansowania działalności inwestycyjnej przedsiębiorstw ze względu na wiodący rodzaj działalności są do siebie słabo zbliżone ($WPS = 0,245$) – tabela 3.

Tabela 3

Aktualne źródła finansowania działalności inwestycyjnej przedsiębiorstwa ze względu na wiodący rodzaj działalności ($N = 112$)

Źródło finansowania	Rodzaj działalności								Łącznie $N = 112$ (100%)		R
	produkcja		usługi		handel		inna		L	%	
	L	%	L	%	L	%	L	%			
Samofinansowanie	0	0,00	7	6,25	7	6,25	10	8,93	24	21,43	$R_1 = 10$
Kredyt bankowy	3	2,68	10	8,93	17	15,18	2	1,79	32	28,57	$R_2 = 15$
Samofinansowanie + kredyt bankowy	0	0,00	23	20,54	3	2,68	4	3,57	30	26,79	$R_3 = 23$
Samofinansowanie + pożyczka	0	0,00	3	2,68	6	5,36	0	0,00	9	8,04	$R_4 = 6$
Leasing	4	3,57	2	1,79	0	0,00	0	0,00	6	5,36	$R_5 = 4$
Kredyt bankowy + leasing	3	2,68	2	1,79	0	0,00	0	0,00	5	4,46	$R_6 = 3$
Kredyt bankowy + leasing + samofinansowanie	1	0,89	2	1,79	3	2,68	0	0,00	6	5,36	$R_7 = 3$
Kredyt bankowy + pożyczka + samofinansowanie	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	$R_8 = 0$
Łącznie	11	9,82	49	43,75	36	32,14	16	13,39	112	100,00	
Ocena podobieństwa struktur	WPS = 0,245										

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań, 2013.

Tabela 4

Aktualne źródła finansowania działalności inwestycyjnej przedsiębiorstwa ze względu na wielkość przedsiębiorstwa ($N = 112$)

Źródło finansowania	Wielkość przedsiębiorstwa						Łącznie $N = 112$ (100%)		R		
	mikro		małe		średnie		L	%			
	L	%	L	%	L	%					
Samofinansowanie	17	15,18	7	6,25	0	0,00	24	21,43	$R_1 = 17$		
Kredyt bankowy	22	19,64	10	8,93	0	0,00	32	28,57	$R_2 = 22$		
Samofinansowanie + kredyt bankowy	23	20,54	7	6,25	0	0,00	30	26,79	$R_3 = 23$		
Samofinansowanie + pożyczka	2	1,79	6	5,36	1	0,89	9	8,04	$R_4 = 5$		
Leasing	3	2,68	0	0,00	3	2,67	6	5,36	$R_5 = 3$		
Kredyt bankowy + leasing	2	1,79	1	0,89	2	1,78	5	4,46	$R_6 = 1$		
Kredyt bankowy + leasing + samofinansowanie	3	2,68	0	0,00	3	2,67	6	5,36	$R_7 = 3$		
Kredyt bankowy + pożyczka + samofinansowanie	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	$R_8 = 0$		
Łącznie	72	64,29	31	27,68	9	8,04	112	100,00			
Wskaźnik podobieństwa struktur	WPS = 0,139										

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań, 2013.

Kredyt bankowy, środki własne bądź powiązanie obu tych źródeł, to główne drogi finansowania działalności inwestycyjnej przedsiębiorstw mikro i małych ($R_1 = 17$, $R_2 = 22$, $R_3 = 23$). Przedsiębiorstwa średnie w większości (przy czym należy podkreślić, że ich udział w badanej populacji był najmniejszy) przyznały, że działalność inwestycyjną finansują poprzez leasing, ewentualnie leasing w asyście kredytu bankowego. W związku z tym, struktury finansowania działalności inwestycyjnej przedsiębiorstw mikro i małych oraz średnich są całkowicie odmienne ($WPS = 0,139$) – tabela 4.

5. Ograniczenia dostępu do kredytów bankowych

Najczęściej wskazywanymi barierami korzystania z kredytów bankowych pozostawały dla ogółu przebadanych przedsiębiorców: wysokość wymaganych zabezpieczeń (46,43%), poziom oprocentowania kredytów i biurokracja wiążąca się z aplikowaniem o kredyt (po 38,39% wskazań) oraz niewystarczająca historia kredytowa (36,61%).

Rozpatrując odpowiedzi ankietowanych ze względu na okres prowadzenia działalności gospodarczej, należy stwierdzić, iż głównymi barierami dostępu do kredytów bankowych zidentyfikowanymi przez firmy o krótkim stażu prowadzenia działalności (do 2 lat), pozostawały: niewystarczająca historia kredytowa (22,32%) oraz zbyt krótki okres prowadzenia działalności gospodarczej (18,75%). Oba wskazania były najbardziej typowe dla omawianej grupy przedsiębiorstw ($R_8 = 22$, $R_1 = 21$). Dla 16,96% mikroprzedsiębiorców istotną barierą możliwości zaciągnięcia kredytu jest również wysokość wymaganych zabezpieczeń. Ograniczenie to dostrzegają przede wszystkim przedsiębiorcy (23,21%) o nieco dłuższym stażu działalności (od 3 do 5 lat, $R_2 = 23$). Przedsiębiorcy funkcjonujący na rynku od 6 do 10 lat wskazywali przede wszystkim na niechęć banków do udzielania kredytów sektorowi małych i średnich przedsiębiorstw, wynikającą z podwyższonego ryzyka (10,71%) oraz wysokość oprocentowania kredytów (9,82%). Największy wachlarz zidentyfikowanych barier dostępu do kredytów bankowych zadeklarowali przedsiębiorcy o dużym doświadczeniu w prowadzeniu działalności gospodarczej – tabela 5.

Powyższe spostrzeżenia znajdują swoje odzwierciedlenie we wskaźniku podobieństwa struktur. Struktury wskazanych barier korzystania z kredytów bankowych ze względu na okres prowadzonej działalności przedsiębiorstwa są do siebie silnie zbliżone ($WPS = 0,595$) – tabela 5.

Rozpatrując rozkłady odpowiedzi przedsiębiorców dotyczące ograniczeń korzystania z kredytów bankowych przeznaczonych dla przedsiębiorców ze względu na wielkość firmy należy stwierdzić, że są one do siebie silnie zbliżone, co sugeruje uzyskana wartość wskaźnika podobieństwa struktur ($WPS = 0,682$). Oznacza to, że dostrzegane bariery dostępu do kredytów bankowych raczej nie są zdeterminowane wielkością firmy. Głównymi barierami zauważonymi lub doświadczonymi przez przedsiębiorstwa średnie są: niechęć banków do udzielania kredytów sektorowi MŚP, wynikająca z podwyższonego ryzyka i wysokość

Tabela 5

Barьеры korzystania z kredytów bankowych przeznaczonych dla przedsiębiorców ze względu na okres prowadzenia działalności gospodarczej ($N = 112$)

Barьеры w uzyskaniu kredytu bankowego	Okres prowadzenia działalności gospodarczej								Łącznie		R
	do 2 lat		od 3 do 5 lat		od 6 do 10 lat		powyżej 10 lat				
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	
Zbyt krótki okres prowadzenia działalności gospodarczej	21	18,75	5	4,46	0	0,00	0	0,00	26	23,21	$R_1 = 21$
Wysokość wymaganych zabezpieczeń	19	16,96	26	23,21	4	3,57	3	2,68	52	46,43	$R_2 = 23$
Wysokość oprocentowania kredytów	12	10,71	17	15,18	11	9,82	3	2,68	43	38,39	$R_3 = 14$
Niechęć banków do udzielania kredytów sektorowi MŚP wynikająca z podwyższonego ryzyka	10	8,93	11	9,82	12	10,71	4	3,57	37	33,04	$R_4 = 8$
Brak atrakcyjnej oferty dla MŚP	7	6,25	4	3,57	3	2,68	2	1,79	16	14,29	$R_5 = 5$
Wysokość prowizji	13	11,61	14	12,50	8	7,14	2	1,79	37	33,04	$R_6 = 12$
Biurokracja wiążąca się z aplikowaniem o kredyt	16	14,29	18	16,07	6	5,36	3	2,68	43	38,39	$R_7 = 15$
Niewystarczająca historia kredytowa	25	22,32	10	8,93	3	2,68	3	2,68	41	36,61	$R_8 = 22$
Brak indywidualnego podejścia do klienta	5	4,46	7	6,25	2	1,79	2	1,79	16	14,29	$R_9 = 5$
Koszt przygotowania wniosku kredytowego	3	2,68	5	4,46	3	2,68	1	0,89	12	10,71	$R_{10} = 4$
Ocena podobieństwa struktur	WPS = 0,595										

Dane nie sumują się do 100,00% z uwagi na możliwość wybrania kilku wariantów odpowiedzi.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań, 2013.

provizji (po 8,04%) oraz wysokość wymaganych zabezpieczeń i wysokość oprocentowania kredytów (po 6,25%). Dwie ostatnie bariery dostrzegły również w większości przedsiębiorstwa małe, dla których dodatkowym utrudnieniem jest posiadanie niewystarczającej historii kredytowej (14,29%). Wszystkie wymienione bariery rozpoznał podobnie segment przebadanych mikroprzedsiębiorców, który ponadto dostrzega również bariery wynikające z biurokracji związanej z aplikowaniem o kredyt (21,43%) i wysokości prowizji od kredytu (16,96%), przy czym na uwagę zasługuje fakt, że wymienione wyżej bariery wskazywane były w głównej mierze przez segment mikro i małych firm ($R_8 = 19$, $R_7 = 18$, $R_2 = 17$, $R_3 = 15$, R_4 i $R_6 = 10$) – tabela 6.

Tabela 6

Barieri korzystania z kredytów bankowych przeznaczonych dla przedsiębiorców ze względu na okres prowadzenia działalności gospodarczej ($N = 112$)

Barierę w uzyskaniu kredytu banko- wego	Wielkość przedsiębiorstwa								R
	mikro		małe		średnie		Łącznie		
	L	%	L	%	L	%	L	%	
Zbyt krótki okres prowadzenia działalności gospodarczej	11	9,82	9	8,04	6	5,36	26	23,21	$R_1 = 5$
Wysokość wymaganych zabezpieczeń	24	21,43	21	18,75	7	6,25	52	46,43	$R_2 = 17$
Wysokość oprocentowania kredytów	14	12,50	22	19,64	7	6,25	43	38,39	$R_3 = 15$
Niechęć banków do udzielania kredytów sektorowi MŚP wynikająca z podwyższonego ryzyka	19	16,96	9	8,04	9	8,04	37	33,04	$R_4 = 10$
Brak atrakcyjnej oferty dla MŚP	8	7,14	3	2,68	5	4,46	16	14,29	$R_5 = 5$
Wysokość prowizji	19	16,96	9	8,04	9	8,04	37	33,04	$R_6 = 10$
Biurokracja wiążąca się z aplikowaniem o kredyt	24	21,43	13	11,61	6	5,36	43	38,39	$R_7 = 18$
Niewystarczająca historia kredytowa	22	19,64	16	14,29	3	2,68	41	36,61	$R_8 = 19$
Brak indywidualnego podejścia do klienta	7	6,25	3	2,68	6	5,36	16	14,29	$R_9 = 4$
Koszt przygotowania wniosku kredytowego	3	2,68	6	5,36	3	2,68	12	10,71	$R_{10} = 3$
Ocena podobieństwa struktur	WPS = 0,682								

Dane nie sumują się do 100,00% z uwagi na możliwość wybrania kilku wariantów odpowiedzi.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań, 2013.

6. Przyczyny zaciągania kredytu przez przedsiębiorców

Dwoma głównymi motywami zaciągnięcia kredytu bankowego przez ogół przedsiębiorców pozostawały: finansowanie nakładów, których celem jest stworzenie nowego lub powiększenie już istniejącego majątku trwałego (ogółem 51,79% wskazań), przy czym te odpowiedzi były najbardziej charakterystyczne (zważywszy na okres prowadzonej działalności gospodarczej) dla firm prowadzących działalność od 3 lat wzwyż ($R_3 = 11$) oraz finansowanie bieżących potrzeb związanych z działalnością gospodarczą (np. zakup towarów, materiałów, surowców, opłata energii, zapłata wynagrodzeń) – w sumie 31,25% udzielonych odpowiedzi, które pozostawały najbardziej typowe dla przedsiębiorstw posiadających maksymalnie 5-letnie doświadczenie w prowadzeniu bieżącej działalności gospodarczej ($R_2 = 19$). Najbardziej zróżnicowane motywy zaciągania kredytów bankowych zaobserwowano

w przypadku grupy przedsiębiorców legitymujących się 6–10 letnim stażem prowadzonej działalności gospodarczej. Nasuwa się wniosek, iż struktury odpowiedzi przedsiębiorców dotyczące motywów zaciągania kredytu ze względu na okres prowadzonej działalności są do siebie umiarkowanie zbliżone, na co wskazuje wartość wskaźnika podobieństwa struktur ($WPS = 0,465$) – tabela 7.

Tabela 7

Motywy zaciągnięcia kredytu ze względu na okres prowadzenia działalności gospodarczej
($N = 112$)

Przyczyna zaciągnięcia kredytu	Okres prowadzenia działalności gospodarczej								Łącznie		R
	do 2 lat		od 3 do 5 lat		od 6 do 10 lat		powyżej 10 lat				
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	
Element restrukturyzacji finansowej	3	2,68	5	4,46	11	9,82	9	8,04	28	25,00	$R_1 = 8$
Finansowanie bieżących potrzeb związanych z działalnością gospodarczą	14	12,50	19	16,96	2	1,79	0	0,00	35	31,25	$R_2 = 19$
Finansowanie nakładów, których celem jest stworzenie nowego lub powiększenie już istniejącego majątku trwałego	10	8,93	21	18,75	16	14,29	11	9,82	58	51,79	$R_3 = 11$
Finansowanie projektów inwestycyjnych	0	0,00	6	5,36	12	10,71	10	8,93	28	25,00	$R_4 = 10$
Ocena podobieństwa struktur	$WPS = 0,465$										

Dane nie sumują się do 100,00% z uwagi na możliwość wybrania kilku wariantów odpowiedzi.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań, 2013.

Z punktu widzenia wielkości przedsiębiorstwa, jedynym wspólnym (dostrzeżonym zarówno przez przedsiębiorców mikro, małych, jak i średnich) motywem zaciągania kredytu było finansowanie nakładów, których celem jest stworzenie nowego lub powiększenie już istniejącego majątku trwałego ($WPS = 0,538$ – struktury są do siebie umiarkowanie zbliżone). Przedsiębiorstwa małe i średnie w zaciąganiu kredytu bankowego w większości dostrzegały możliwość przeprowadzenia restrukturyzacji finansowej (16,07%), natomiast firmy mikro szansa na sfinansowanie bieżących potrzeb związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej (16,96%) oraz sfinansowania nakładów ukierunkowanych na stworzenie nowego lub powiększenie już istniejącego majątku trwałego (25,89%) – tabela 8.

Tabela 8Motywy zaciągnięcia kredytu ze względu na wielkość przedsiębiorstwa ($N = 112$)

Przyczyna zaciągnięcia kredytu	Wielkość przedsiębiorstwa								R
	mikro		małe		średnie		Łącznie		
	L	%	L	%	L	%	L	%	
Element restrukturyzacji finansowej	3	2,68	18	16,07	7	6,25	28	25,00	$R_1 = 15$
Finansowanie bieżących potrzeb związanych z działalnością gospodarczą	19	16,96	14	12,50	2	1,79	35	31,25	$R_2 = 17$
Finansowanie nakładów, których celem jest stworzenie nowego lub powiększenie już istniejącego majątku trwałego	29	25,89	20	17,86	9	8,04	58	51,79	$R_3 = 20$
Finansowanie projektów inwestycyjnych	6	5,36	14	12,50	8	7,14	28	25,00	$R_4 = 8$
Ocena podobieństwa struktur	WPS = 0,538								

Dane nie sumują się do 100,00% z uwagi na możliwość wybrania kilku wariantów odpowiedzi.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań, 2013.

Uwagi końcowe

Analiza literatury tematu i zebrany materiał ilościowy pozwoliły na jakościową ocenę tendencji przejawiających się wśród dolnośląskich przedsiębiorców w obszarze roli i skali wykorzystania finansowania działalności bieżącej i inwestycyjnej kredytami bankowymi. Wyników badań nie należy generalizować na populację wszystkich przedsiębiorstw prowadzących działalność na obszarze Dolnego Śląska czy Polski. Mimo iż próba nie była reprezentatywna, pozwoliła na wysunięcie szeregu spostrzeżeń, co umożliwiło zrealizowanie celu aplikacyjnego, czyli sformułowania wniosków i postulatów dla praktyki gospodarczej.

Sektor mikro, małych i średnich przedsiębiorstw w 2011 roku w Polsce stanowił 99,9% ogółu przedsiębiorstw zarejestrowanych (PARP 2012: 22). Analiza strategii finansowania przebadanych mikro, małych i średnich firm dolnośląskich wskazuje na wyraźne preferowanie funduszy własnych, ale także kredytu bankowego, jako głównego źródła finansowania.

Na podkreślenie zasługuje fakt, iż finansowanie działalności bieżącej i inwestycyjnej kredytem nie należy do instrumentów, które odznaczają się pełną dostępnością dla przedsiębiorców. Możliwość finansowania kredytem zależy od wielu czynników, w tym nade wszystko od poziomu ryzyka, jaki prezentuje dany podmiot oraz wiarygodności kredytowej.

Wyniki badań własnych sugerują, że kredyt bankowy pozostaje istotnym instrumentem finansowania zarówno działalności bieżącej, jak i inwestycyjnej dolnośląskich przedsiębiorców. Zaciągają go najczęściej przedsiębiorcy o stażu działalności od 3 lat wzwyż, co

może wynikać z ograniczeń udzielania wsparcia kredytowego firmom, które nie spełniają kryterium czasowego związanego z prowadzeniem działalności. Większość banków wymaga co najmniej rocznego okresu prowadzenia działalności jako warunku ubiegania się o wsparcie kredytowe (Szyborska-Sutton 2012). Wiodący rodzaj działalności nie determinuje częstotliwości zaciągania kredytu bankowego przez przedsiębiorców w przypadku wykorzystywania środków na finansowanie działalności bieżącej. Natomiast do zaciągania kredytu bankowego celem sfinansowania działalności inwestycyjnej przyznawały się w pierwszej kolejności firmy handlowe i usługowe.

Szczególnie interesujący jest fakt, że wzrostowi przedsiębiorstwa towarzyszył spadek udziału finansowania działalności bieżącej, jak i inwestycyjnej kredytami bankowymi (przykładowo firmy średnie preferują w pierwszej kolejności finansowanie działalności inwestycyjnej firmy takim instrumentem finansowym, jak leasing, ewentualnie przy wsparciu kredytu bankowego). Wyniki te stoją w sprzeczności z rezultatami badań przeprowadzonymi przez np. T. Łuczka i P. Przysieckiego (Łuczka, Przysiecki 2008: 105). Wskazują oni, iż udział kapitału obcego w kapitale całkowitym wzrasta powoli, sukcesywnie, w miarę wzrostu wielkości przedsiębiorstwa i przechodzenia z fazy dojrzałości do stabilizacji.

Uzyskane wyniki badań własnych sponują jednak tendencję odwrotną i wynika z nich, że przede wszystkim przebadane firmy średnie posiadają na tyle wysoki kapitał własny, że są w znakomitej większości przypadków zdolne sfinansować samodzielnie działalność bieżącą i inwestycyjną. Wynika to najprawdopodobniej z konieczności dostosowania się do nowych warunków gospodarczych i większej roztropności zarządzania finansami w firmie. III kwartał 2012 roku przyniósł zaostrzone kryteria udzielania kredytów we wszystkich kategoriach kredytów dla przedsiębiorców. Powodem tego było oczekiwanie związane z przyszłą sytuacją gospodarczą i wzrostem ryzyka w konkretnych branżach (przede wszystkim budownictwo i branża motoryzacyjna). Sytuacja ta implikowała zaostrzenie warunków udzielania kredytów dla małych i średnich firm (PARP 2012: 112).

Grupą najbardziej skłonną do zaciągania kredytu bankowego w celu sfinansowania działalności inwestycyjnej byli przedsiębiorcy prowadzący działalność od 3 lat wwyż, a więc posiadający względnie stabilną pozycję na rynku i pozostający wiarygodni dla banku (wyższe szanse powodzenia finansowego projektu, a tym samym większa zdolność do generowania zysków).

Głównymi barierami dostępu do kredytów bankowych zidentyfikowanymi przez podmioty uczestniczące w badaniu pozostawały: wysokość wymaganych zabezpieczeń, poziom oprocentowania kredytów oraz biurokracja związana z aplikowaniem o kredyt. Istotnym ograniczeniem (przede wszystkim w odniesieniu do firm o krótkim stażu działalności), pozostaje również kryterium czasu prowadzenia działalności, warunkujące możliwość starania się o zaciągnięcie kredytu. Struktury odpowiedzi ankietowanych dotyczące dostrzeżonych barier aplikowania o kredyt są do siebie dość mocno zbliżone, co pozwala twierdzić, iż postrzegane ograniczenia nie są raczej zdeterminowane okresem prowadzenia działalności gospodarczej i wiodącym jej rodzajem.

Nadrzędne przyczyny zaciągania kredytów bankowych to: finansowanie nakładów, których celem jest stworzenie nowego lub powiększenie już istniejącego majątku trwałego (kredyt inwestycyjny) oraz finansowanie bieżących potrzeb związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej (kredyt obrotowy). Na zaciąganie kredytów inwestycyjnych najczęściej decydowały się przedsiębiorstwa o stażu działalności do 3 lat wzwyż, z kolei kredytów obrotowych firmy prowadzące działalność do 2 lat. Ponadto, przedsiębiorstwa małe i średnie w kredycie bankowym dostrzegają również potencjał przeprowadzenia restrukturyzacji finansowej w firmie.

W związku z powyższym, wśród grupy przebadanych firm, udział kredytu bankowego w finansowaniu działalności tak bieżącej, jak i inwestycyjnej jest duży, maleje jednak struktura kapitału obcego wraz ze wzrostem wielkości przedsiębiorstwa. Jest to sygnał, że firmy średnie o stabilnej pozycji na rynku, posiadające duże doświadczenie, kapitał własny są mniej skore do zaciągania kredytów, aniżeli firmy mikro i małe. Dostrzegają one również rolę alternatywnych źródeł finansowania działalności, tj. leasing. Wynika z tego, że banki powinny ukierunkować oferty kredytowe przede wszystkim na segment firm mikro i małych i dostosować kredyty do możliwości i ograniczeń tej grupy przedsiębiorstw. Paradoksalnie, kredyt bankowy (w przypadku przebadanej grupy firm) nabiera znaczenia głównie dla mikro- i małych przedsiębiorstw, które zaciągają go przede wszystkim celem sfinansowania działalności bieżącej, upatrują w nim szansy na „rozruch” przedsiębiorstwa, nieco rzadziej działalności inwestycyjnej. Co więcej, zredukowanie poziomu uciążliwych procedur związanych z jego pozyskaniem w połączeniu ze zminimalizowaniem wysokich zabezpieczeń ułatwiłoby małemu przedsiębiorcy uzyskanie wsparcia kredytowego (Kurowska 2008: 499). W rezultacie, może to przyczynić się do sukursu rozwoju mikro i małych firm w Polsce oraz zwiększenia poziomu ich konkurencyjności.

Podjęta problematyka to temat otwarty, który może stać się przyczynkiem do zainicjowania badań na szerszą skalę i porównania ich wyników z badaniami już przeprowadzonymi. Działanie takie umożliwi skonfrontowanie dynamiki i skali wykorzystywania kredytu bankowego w finansowaniu działalności bieżącej i inwestycyjnej przedsiębiorstwa, motywów jego zaciągania i dostrzeganych barier jego uzyskania.

Literatura

- GUS (2013), *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2011 r.*, Warszawa.
- Kołosowska B., Tokarski A., Tokarski M., Chojnacka E. (2006), *Strategie finansowania działalności przedsiębiorstw*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków.
- Kosowska M. (2009), *Finansowanie pożyczkami i kredytami – szanse i zagrożenia*, w: *Nowoczesne zarządzanie finansami przedsiębiorstwa*, red. A. Bielawska, C.H. Beck, Warszawa, 103–104.
- Kurowska M. (2008), *Źródła finansowania segmentu mikro i małych firm*, w: *Uwarunkowania rynkowe mikro i małych przedsiębiorstw*, red. A. Bielawska, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, s. 499.
- Łuczka T., Przysiecki P. (2008), *Sylwetka mikro i małych przedsiębiorców w Polsce*, w: *Uwarunkowania rynkowe mikro i małych przedsiębiorstw*, red. A. Bielawska, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, s. 105.

PARP (2012), *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2010–2011*, Warszawa.

Pułaska-Turyńska B. (2011), *Statystyka dla ekonomistów*, Difin, Warszawa.

Szyborska-Sutton A. (2012), *Na kredyt firmowy czeka się nawet 2 lata*; www.finance.egospodarka.pl/82324,Na-kredyt-firmowy-czeka-sie-nawet-2-lata,1,48,1.html (25.11.2013).

PLACE OF CREDIT IN FINANCING ENTERPRISES ACTIVITIES AT EXAMPLE OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES WHICH OPERATING IN LOWER SILESIA

Abstract: The article presents the role of bank loans in financing current and investment companies operations. Based on the research material, author made an attempt to diagnose the lower silesian entrepreneur's attitudes to bank loans, the scale of their use in current and investment business, perceived limitations and motives for borrowing. The issues is discussing on a review of the literature topic and based on results of research conducted among companies which are operating in Lower Silesia.

Keywords: financing loans, current activities, investing activities, bank loans, small and medium-sized enterprises

Cytowanie

Pujer K. (2014), *Miejsce kredytu w finansowaniu działalności przedsiębiorstwa na przykładzie małych i średnich firm dolnośląskich*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 802, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 65, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, s. 241–255; www.wneiz.pl/frfu.

